

faunabeheereenheid
NOORD-HOLLAND

Spaarne 17
2011 CD HAARLEM

Aan:
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland
T.a.v. Omgevingsdienst Noord-Holland Noord
Afdeling regulering leefomgeving
Postbus 2095
1620 EB Hoorn

Haarlem, 25 10 2021

Kenmerk: VOS2020/./..
Betreft: Aanvraag ontheffing ten behoeve van vossenbeheer

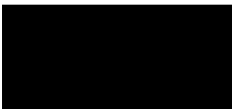
Geacht College/Omgevingsdienst Noord-Holland Noord,

Met verwijzing naar het besluit van Gedeputeerde Staten van 18 juli 2017¹ tot gedeeltelijke goedkeuring van het Faunabeheerplan Algemene Soorten 2017-2023 verzoekt de Faunabeheereenheid Noord-Holland u een ontheffing te verlenen ter voorkoming en bestrijding van schade aan wilde fauna, door middel van het verjagen en doden van vossen (*Vulpes vulpes*), met gebruikmaking van de middelen geweer en hond, in combinatie met het gebruik van kunstmatige lichtbronnen en nachtzichtapparatuur, van zonsondergang tot zonsopkomst voor de periode van 1 februari tot 15 juli binnen het ontheffingsgebied zoals opgenomen op bijgevoegde kaart, te weten de weidevogelkerngebieden en de Natura 2000-gebieden met andere bodembroeders, met een beheercirkel van 3 km met in het terrein voor handhavers en uitvoerders herkenbare grenzen rondom deze gebieden.

De Faunabeheereenheid wil de beheerperiode voor de vos in genoemde periode met extra tijd, ruimte en middelen zo effectief mogelijk gebruiken om predatie op weidevogels en grondbroeders in Natura 2000-gebieden, hun eieren en hun kuikens door vossen te reduceren voorafgaand en tijdens het broedseizoen alsmede tijdens de periode van grootbrengen van de kuikens, om daarmee het broedsucces van deze kwetsbare faunasoorten te vergroten. Dit kan worden bereikt door de toegestane tijd, ruimte & middelen binnen de provinciale respectievelijk landelijke vrijstelling middels een aanvullende ontheffing te verruimen. Verdere motivering en de samenvatting van de aanvraag kan u vinden in onderstaand document, de bijlagen en in het Faunabeheerplan Algemene Soorten 2017-2023.

Hopende u hiermee van voldoende informatie te hebben voorzien, verzoek ik u voor 1 februari a.s. de gevraagde ontheffing te verlenen.

Namens het bestuur van de Stichting Faunabeheereenheid Noord-Holland,

Directeur/secretaris FBE Noord-Holland

¹ Besluit van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland van 18 juli 2017, nr. 966504/966506

1. Aanvraag

Op dit moment geldt er een vrijstelling voor de vos, maar in sommige gevallen biedt deze niet voldoende ruimte om de schadeproblematiek effectief aan te pakken. Daarom vraagt de FBE een ontheffing aan aanvullend op deze vrijstelling. De noodzaak van de plaatsing van de vos op de landelijke vrijstellingslijst en de noodzaak om aanvullend daaraan ontheffingen te kunnen afgeven ten behoeve van de bescherming van weidevogels werden in 2014 door de Staatssecretaris onderschreven². In deze aanvraag wordt beargumenteerd waarom de vrijstelling niet voldoende is voor het bestrijden van de vos weidevogelbroedgebieden en Natura 2000-gebieden³.

Staat van instandhouding

Bij het aanvragen van een ontheffing voor het doden van de vos moet er rekening gehouden worden met de staat van instandhouding van de soort. In Noord-Holland is de vossenstand stabiel⁴, maar beheerders geven aan steeds meer vossen waar te nemen in en rond de broedgebieden. Het NDFF stelt dat lokaal de vossenstand beïnvloed kan worden, maar dat op grotere schaal schadebestrijding nauwelijks invloed heeft op de stand⁵.

2. Aanleiding: weidevogels, grondbroeders en vossenbeheer

Nederland is een karakteristiek weidevogelland. Met name voor een soort als de grutto behoort Nederland tot één van de belangrijkste broedgebieden. Van de wereldpopulatie broedt ongeveer de helft in Nederland, en van de Noordwest-Europese populatie ca. 90%. Om deze reden heeft Nederland een internationale verantwoording voor de instandhouding van deze soort⁶. Dit is vastgelegd in de Vogel- en Habitatrichtlijn, die zijn verankerd in de Wet Natuurbescherming. Dit verplicht Nederland maatregelen te nemen om rode-lijstsoorten actief te beschermen. Noord-Holland heeft een van de hoogste weidevogeldichtheden van Europa en speelt dan ook een sleutelrol in het behouden van deze soorten. In het Actieplan Weidevogels van Noord-Holland⁷ staat divers beleid beschreven, onder andere het aangepast inrichten van het landschap, waterbeheer, aangepaste landbouwmethoden, planologie en predatiebeheer. Er is samenwerking met bijvoorbeeld het planologische instrumentarium van Natuurnetwerk Nederland, er worden weidevogelgebieden aangewezen en subsidies⁸ verleend ter bescherming van weide- en akkervogels.

Ondanks verschillende maatregelen zijn de afgelopen decennia de aantallen weidevogels in Nederland flink afgenomen. Bij de grutto en de kievit is de laatste jaren zelfs een versnelling in de afname zichtbaar⁹ – dit in een dergelijke mate dat Nederland niet voldoet aan de verplichtingen die wettelijk aan haar zijn gesteld omtrent verantwoordelijkheid voor weidevogelpopulaties, vastgesteld in de EU-Vogelrichtlijn, de EU-Habitatrichtlijn, het Verdrag van Bern inzake Natuurbescherming in Europa en het Verdrag inzake Afrikaans-Euraziatische Watervogels (AEWA)¹⁰.

De achteruitgang van het aantal weidevogels heeft verschillende oorzaken. De belangrijkste is dat het leefgebied van weidevogels de afgelopen jaren sterk is veranderd en de weerpatronen grilliger worden, waardoor het maaibeheer per jaar verschilt, het voedselaanbod fluctueert en verschuilingsmogelijkheden niet

² Brief van de Staatssecretaris van EZ van 21 mei 2014, kenmerknummer: 28286 nr. 734

³ Hier wordt voornamelijk gesproken over weidevogels - de argumenten die worden aangedragen zijn ook van toepassing op grondbroeders in Natura 2000-gebieden.

⁴ Telganger 2018, Zoogdiervereniging

⁵ <https://www.verspreidingsatlas.nl/8496252#>

⁶ Trouwborst, A. 2016. Weidevogels en de Europese en internationale verplichtingen van Nederland: Een juridische analyse. Tilburg University

⁷ Brief Provincie Noord-Holland, 15 januari 2020: Actieplan Weidevogels

⁸ Op grond van het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL) en het agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLB)

⁹ Jaarboek Boerenlandvogels 2019, Landschap Noord-Holland

¹⁰ Trouwborst, A. 2016. Weidevogels en de Europese en internationale verplichtingen van Nederland: Een juridische analyse. Tilburg University

altijd voldoende aanwezig zijn. Als gevolg hiervan zijn de populaties kleiner geworden, waardoor ze kwetsbaarder zijn voor externe factoren zoals predatie. Predatie is een natuurlijk proces – een gezonde populatie is robuust en kan verliezen door predatie meestal zelf opvangen. Bij instabiele situaties, waarbij het voedselaanbod laag is of de populaties klein zijn, kan predatie negatieve effecten hebben. De vos is een belangrijke predator tijdens het broedseizoen^{11 12 13}. Vanaf de jaren 70 is de vos zich steeds meer door Nederland gaan verspreiden¹⁴, in Noord-Holland eerst vooral in de duinen langs de kust en later ook landinwaarts. De vos profiteert van de menselijke aanwezigheid in het open land, en de toename in bebouwing en recreatiegebieden betekent daarmee uitbreiding van het leefgebied. Verschillende onderzoeken laten zien dat de aanwezigheid van vossen in veel gebieden een negatief effect heeft op het broedsucces van de weidevogels^{15 16}. Hoofdzakelijk daardoor staat de vos op de landelijke vrijstellingslijst¹⁷. Hoewel eerst werd gedacht dat de vos voornamelijk legsels predeert, lijkt recent onderzoek erop te wijzen dat deze ook een grote impact heeft op de kuikenoverleving^{7 18 19 20}.

In het FBP AS worden naast Wijdewormer ook de gebieden Schaalsmeer (bij Wormer) en Amstelland (Ouderkerk a/d Amstel) als voorbeeld genoemd van weidevogelgebieden waarin de vos een duidelijk negatief effect heeft op de populaties. Daarnaast is in het gebied Waterland en Dijken in 2020 de vos met zekerheid als predator van 124 nesten van weidevogels waargenomen. Uit het weidevogelleefgebied bij Normer- en Marskepolder op het voormalige eiland Wieringen, is bekend dat in 2020 69% van het totaal aantal gevonden nesten gepredeerd en verlaten waren waarbij uit camerabeelden duidelijk werd dat de vos hierin een belangrijke rol speelt²¹. Weidevogelgebied de Westerlanderkoog (Wieringen) laat zien dat er in 2020 sprake was van een vos die in kort tijdsbestek dusdanig veel nesten heeft gepredeerd, dat er in 2020 helemaal geen broedsucces van weidevogels is geregistreerd²².

Tot slot kan de aanwezigheid van de vos ook zonder directe predatie al een significant effect op broedende vogels hebben. Uit onderzoek volgt dat de aanwezigheid van bewoonde vossenbouwen een negatieve invloed heeft op de dichtheid van de broedende weidevogelgroepen en dat er dus minder broedende weidevogels

¹¹ Oosterveld, E.B., Mulder, J., de Hoop, P. & Davids, L. 2017. Predatie en predatoren bij weidevogels in Noordwest-Overijssel. A&W-rapport 2236. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden 2017.

¹² Mason L., Smart J. & Drewitt A.L. 2018. Tracking day and night provides insights into the relative importance of different wader chick predators. *Ibis*, 160, pp. 71-88

¹³ Teunissen W., Schekkerman H., Willems F. & Majoor F. 2008. Identifying predators of eggs and chicks of Lapwing *Vanellus vanellus* and Black-tailed Godwit *Limosa limosa* in the Netherlands and the importance of predation on wader reproductive output. *Ibis*, 150(SUPPL.1), pp. 74–85. doi: 10.1111/j.1474919X.2008.00861.x

¹⁴ <https://www.verspreidingsatlas.nl/8496252>

¹⁵ Teunissen W., Kampichler C., Majoor F., Roodbergen M. & Kleyheeg E. 2020. Predatieproblematiek bij weidevogels. Sovon-rapport 2020/41. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen

¹⁶ Brandsma, O., 2002. Invloed van de Vos op de weidevogelstand in het reservaatgebied Giethoorn Wanneperveen – De Levende Natuur 103 (4) : 126-131

¹⁷ Brief van de Staatssecretaris van EZ van 21 mei 2014, kenmerknummer: 28286 nr. 734

¹⁸ Mason L., Smart J. & Drewitt A.L. 2018. Tracking day and night provides insights into the relative importance of different wader chick predators. *Ibis*, 160, pp. 71-88.

¹⁹ Rickenbach O., Gruebler M.U., Schaub M., Koller A., Naef-Daenzer B. & Schifferli L. 2011. Exclusion of ground predators improves Northern Lapwing *Vanellus vanellus* chick survival. *Ibis* 153, 531-542.

²⁰ Prof.dr. Urusla Siebert, Dipl. Biol. Ulrich Voigt, Raum-Zeitverhalten Rotfuchs im Bremer Blockland 2014-2017, Institut für Terrestrische und Aquatische Wildtierforschung. Stiftung Tierärztliche Hochschule Hannover.

²¹ Bijlage 1 - Predatie mozaïek Normer- en Marskepolder, interne communicatie

²² Bijlage 1 - Predatie mozaïek Westerlanderkoog, interne communicatie

rondom vossenbouwen terug te zien zijn²³. Daarnaast worden nesten vaker verlaten als er predatoren in het gebied aanwezig zijn en nabijgelegen nesten worden gepredeerd^{24 25 26}.

Door in te zetten op de verbetering van het habitat wordt getracht de weidevogelpopulaties weerbaar te maken. Helaas is de weidevogelsituatie in Nederland nu dermate ongunstig dat predatie een groot en acuut risico vormt voor levensvatbaarheid van de populaties.

Ook andere populaties grondbroeders worden bedreigd door predatie door vossen. In de kustgebieden (waaronder Noord-Holland) zijn grondbroedende zilvermeeuw- en stormmeeuwkolonies door de komst van de vos grotendeels verdwenen^{27 28}. Voor de overige onderbouwing zie het Faunabeheerplan Algemene Soorten pagina 144. De argumenten die in deze ontheffingsaanvraag worden beschreven voor de bescherming van weidevogels zijn ook van toepassing op andere grondbroeders.

3. Maatregelenpakket

Een voor weidevogels (of grondbroeders in het algemeen) geoptimaliseerd gebied van voldoende omvang is de beste bescherming tegen predatie. Hoewel beleid is ingezet om dit te realiseren vergt het nog veel tijd voor het zover is. Ondertussen worden door klimaatveranderingen de weerpatronen grilliger, wat naast niet-geoptimaliseerd habitat ook een negatieve invloed kan hebben op het voedselaanbod. Hierdoor kan predatie grote effecten hebben op de nog onvoldoende robuuste populaties.

Predatie kan op verschillende manieren worden beperkt via beleid dat zich richt op het inrichten van gebieden ten gunste van de grondbroeders en het inzetten van preventieve maatregelen om ze tegen predatoren te beschermen. Dit is eveneens een uitvloeisel van de internationale verplichtingen die overheden op zich hebben genomen om vogels die in hun voortbestaan bedreigd worden (rode-lijstsoorten) actief te beschermen. Hieronder staat uiteengezet welke maatregelen worden ingezet om de predatie van de vos te beperken, en de mate waarin deze op locatie effectief en inzetbaar zijn.

Aanwijzing weidevogelkerngebieden en omgevingsinrichting. De inrichting van het landschap heeft grote invloed op broedsucces en predatie. Met het aanwijzen van weidevogelkerngebieden heeft de provincie kansrijke gebieden geselecteerd waarbinnen het behoud en de bescherming van weidevogels prioriteit kunnen hebben²⁹ - de gebieden zijn dus geselecteerd op de potentie voor weidevogels. Grondgebruikers in weidevogelkerngebieden worden onder meer door middel van subsidies gestimuleerd om de bedrijfsvoering aan te passen, zoals later maaien, hoger maaien, minder bemesten, het ongemoeid laten van kruiden- en bloemrijke overhoekjes, het aanhouden van een hoger (grond-)waterpeil en het ongemoeid laten van oeverbegroeiing. Daarnaast worden er in Noord-Holland door terreinbeheerders en weidevogelbeschermers veel inspanningen geleverd om de inrichting van weidevogelleefgebieden te optimaliseren - in de bijlage is een overzicht opgenomen, waarin de Agrarische Natuurvereniging Hollands Noorden, het Collectief Noord-Holland Zuid, Water, Land & Dijken, Landschap Noord-Holland, Natuurmonumenten, Stichting de Hooge Weide en De Vogelbescherming aangeven welke maatregelen ze treffen verspreid over meer dan 50 weidevogellocaties in Noord-Holland³⁰. Deze maatregelen betreffen onder andere het coördineren van maaibeheer (mozaïekbeheer), het inzaaien van kruidenrijke zaadmengsels, het verwijderen van bomen die dienen als

²³ Tryjanowski, P., Gołdyn, B. & Surmacki, A. Influence of the red fox (*Vulpes vulpes*, Linnaeus 1758) on the distribution and number of breeding birds in an intensively used farmland. *Ecol Res* 17, 395–399 (2002). <https://doi.org/10.1046/j.1440-1703.2002.00497.x>

²⁴ Brandsma, O. 2010. Onderzoek Weidevogelbeheer in het Reservaatgebied Giethoorn-Wanneperveen XXII. Vereniging Natuurmonumenten.

²⁵ Bellebaum J. & Bock C. 2009. Influence of ground predators and water levels on Lapwing *Vanellus vanellus* breeding success in two continental wetlands. *Journal of Ornithology* 150, 221-230.

²⁶ Teunissen W., Kampichler C., Majoor F., Roodbergen M. & Kleyheeg E. 2020. Predatieproblematiek bij weidevogels. Sovon-rapport 2020/41. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

²⁷ <https://www.sovon.nl/nl/zilvermeeuw>

²⁸ <https://www.sovon.nl/nl/soort/5900>

²⁹ Omgevingsverordening NH2020, p. 112, d.d. 22 oktober 2020

³⁰ Bijlage 2 – Excelsheet genomen maatregelen in Noord-Holland

uitkijkpunt voor roofvogels, het vernatten van gebieden middels het vormen van plasdrasgebieden, het maaien van riet, het plaatsen van vossenwerende rasters en het verwijderen van bosschages die dienstdoen als schuilplaatsen voor vossen en andere grondgebonden predatoren. Staatsbosbeheer voert weidevogelbeheer onder andere uit in de Eilandspolder en Mijzenpolder, Waterland, West-Friesland en Wieringen en richt zich daarbij op beheer in de vorm van grondwaterbeheer, vershraling, mozaïekbeheer en het verwijderen van opslag van groenstructuren³¹. In sommige Natura-2000 gebieden zijn andere grondbroeders aanwezig. In deze gebieden wordt middels beheerplannen prioriteit gegeven aan en actie genomen voor het behouden van deze soorten³².

Dat betekent echter niet dat alle gebieden zich nu al in een optimale staat bevinden. Die 'optimale staat' kan zelfs per gebied verschillen - er zijn verschillende maatregelen beschikbaar, maar lokaal kan de mogelijkheid voor en effectiviteit van een maatregel verschillen. Tussen organisaties zijn er grote verschillen met betrekking tot financiële middelen en inzet. Sommige grotere organisaties, zoals de terreinbeherende organisaties, zijn beter in staat om grote werkzaamheden uit te voeren (het plaatsen van rasters of op grote schaal inrichten van plasdrasgebieden), terwijl andere, kleinere (vaak vrijwilligers-)organisaties zich meer richten op kleinschalige ingrepen zoals het verwijderen van bomen of bosschages. Op praktisch vlak zijn sommige maatregelen niet goed uit te voeren vanwege de natuurlijke omgeving: het plaatsen van vossenwerende rasters in moerasachtig, waterrijk gebied is bijvoorbeeld een uitdaging (zie volgende punt). Daarbij geldt dat weidevogelgebieden voortdurend in ontwikkeling zijn, constant worden onderhouden, verbeterd of veranderd om in te spelen op nieuwe inzichten, veranderingen in milieu, klimaat, populatieontwikkelingen of landbouw- of recreatief gebruik.

Daarnaast kan het aanpassen van de gebiedsinrichting de aanwezigheid van predatoren niet voorkomen. Vossen zijn zeer flexibel en kunnen zich in een breed scala aan beschutting vestigen. De aanwezigheid van de mens in het weidelandschap, van recreatiegebieden tot infrastructuur, biedt hier vele mogelijkheden voor. Een open landschap is gunstig voor grondbroeders. Het is echter zeer lastig om de landschapsinrichting hierop aan te passen, omdat deze vaak onderhevig is aan diverse belangen. Organisaties lopen in die gebieden tegen beperkingen op wanneer eigendom van derden kan leiden tot beschutting voor vossen (zoals huizen, schuren, gestalde landbouwvoertuigen, rommelhoekjes, recreatie-eilanden)³³.

Vangen en elders uitzetten. Een gevangen en verplaatste vos kan elders schade aanrichten aan belangen van derden. GS heeft in artikel 5.1 van de Beleidsregel opgenomen dat uitzetten niet wordt toegestaan ten behoeve van de jacht en alleen ten behoeve van herintroductie en/of repopulatie volgens de richtlijnen voor herintroductie van de International Union for the Conservation of Nature (IUCN). De FBE zal daarom geen ontheffing aanvragen voor het vangen en elders uitzetten van vossen.

Vossenrasters. Om vossen buiten een broedgebied te houden kan er een raster worden geplaatst rondom het gebied. Rasteren is een zeer effectieve maatregel: in een studie door Teunissen et. al¹² bleek dat het uitkomstpercentage binnen uitgerasterde gebieden 89% bedroeg, tegenover 20% in gebieden zonder vossenrasters. Hierbij kunnen zowel vaste rasters als flexinetten ingezet worden.

Daartegenover staat dat deze rasters intensief onderhoud vereisen en duur zijn. Enkele gespannen draden zullen de vossen niet weghouden, de rasters moeten aan specifieke eisen voldoen om effectief te zijn³⁴. De bovengrondse draden mogen niet in contact komen met vegetatie, dus er moet regelmatig gemaaid worden. Vossen zijn slim en zullen snel gebruik maken van defecten. Er zal zeer frequent controle moeten plaatsvinden, en deze onderhoudsactiviteiten kunnen tot structurele verstoring van broedende (weide)vogels leiden. Omdat vossen gravers zijn zal, afhankelijk van de locatie, het elektrisch raster moeten worden aangevuld met een ingegraven raster. In verband met grondgebruik, bijvoorbeeld agrarische werkzaamheden, is dat niet altijd haalbaar. In waterrijke gebieden is het plaatsen van een raster soms helemaal niet mogelijk. Ook moeten veel rasters jaarlijks geplaatst en weer weggehaald worden. Bij een omvang van meerdere hectares kan het

³¹ Bijlage 3 – Interne communicatie Staatsbosbeheer

³² <https://www.natura2000.nl/procedure-natura-2000>

³³ Bijlage 3 – Interne communicatie Staatsbosbeheer

³⁴ Faunaschade Preventiekit, Module Vossen en marterachtigen, BIJ12-Faunazaken

onderhoud van de rasters onuitvoerbaar worden. Wanneer men een groter gebied wil uitrasteren moet zij er bovendien zeker van zijn dat er zich op dat moment geen vos binnen de grenzen bevindt, wat zeer lastig is vast te stellen. Grote gebieden hebben ook het nadeel dat deze het land van meerdere boeren bestrijken, en er met betrekking tot onderhoud en systematische inzet grotere kans op inconsistentie is. De meeste (weide)vogelbeschermingsorganisaties bestaan uit vrijwilligers en komen rond van donaties - de inzet en kosten die de rasters vragen zijn vaak niet in verhouding met de middelen van deze organisaties (zie noot). Ook kan grootschalig gebruik van de rasters de mobiliteit van andere fauna beperken of zelfs de fauna verwonden, wat ingaat tegen de doelen van het beleid van het Rijk en de provincie^{35 36 37}. Daarnaast blijken de stroomdraadapparaten diefstalgevoelig. Hekken zijn dus vooral een effectieve maatregel in kleinere broedgebieden met specifieke concentraties broedende (weide)vogels.

Hoewel rasters vaak worden aangedragen als alternatief voor predatiebeheer blijkt in de praktijk regelmatig dat vossen toch een weg door het raster vinden, waarna zij in één nacht een groot aantal nesten prederen (*surplus killing*)^{38 39}. Ook kan het uitrasteren van delen van een broedgebied kan juist predatoren aantrekken doordat prooi daar wordt geconcentreerd. Daarom besluiten veel organisaties om rastergebruik en predatorenbeheer naast elkaar in te zetten⁴⁰. In het reservaat in Mosselwiel (westelijk van Anna Palowna) was het raster in de jaren hiervoor nooit succesvol. Dit jaar werd er voor het eerst aanvullend afschot gepleegd en was het broedsucces hoog⁴¹.

Noot – kosten rasters: Het plaatsen en onderhouden van rasters brengt hoge kosten met zich mee⁴². Zo geeft Natuurmonumenten aan dat in de Harger- en Pettemerpolder de onderhoudskosten van een raster van 2,5 kilometer jaarlijks € 3.500 bedragen, terwijl Staatsbosbeheer voor een elektrisch raster in de Kinsel (Waterland) samen met de gemeente Amsterdam in 2020 meer dan € 10.000 kwijt was voor het onderhoud, en met dit onderhoud maar liefst 192 manuren waren gemoeid. In het Wormer- en Jisperveld kostte de aanleg en aanschaf van een elektrisch vossenwerend raster Natuurmonumenten € 10,- tot € 15,- per meter. Een oppervlakte van 12 hectare werd hiermee omsloten, voor een totaalprijs van € 15.000. Onderhoudskosten daarvan belopen € 4.000 per jaar. In financieel opzicht is dus het opschalen naar uitrastering van grotere oppervlakten vrijwel niet rendabel of betaalbaar, nog daargelaten alle praktische en technische aspecten die bij de plaatsing van dergelijke omvangrijke rasters een rol spelen.

Predatiebeheer. (Weide)vogelorganisaties werken hard om alle middelen die zij tot hun beschikking hebben in te zetten voor het behouden van de grondbroeders, en maken afwegingen voor maatregelen op basis van kennis, ervaring en middelen. Natuurlijke omstandigheden en beschikbaarheid van middelen en menskracht kunnen evenwel de grenzen van die optimalisatie betekenen. Dan kan alsnog voorkomen dat predatie een zodanig sterk effect dat de broedsuccessen laag zijn. In dat geval kan er in samenspel met deze maatregelen ingezet worden op predatiebeheer, als onderdeel van de mix van maatregelen die wordt toegepast om de bescherming van weidevogels in de Noord-Hollandse weidevogelleefgebieden vorm te geven.

Het Aanvalsplan Grutto⁴³, tot stand gekomen met medewerking van De Vogelbescherming, formuleert vier speerpunten die in combinatie met elkaar de bescherming en de toekomst van de grutto in Nederland kunnen dienen. Volgend op voldoende kansrijk leefgebied, een hoger waterpeil en een aangepast agrarisch beheer wordt als vierde speerpunt aangegeven (pagina 7):

³⁵ Omgevingsverordening NH2020, p. 179, d.d. 22 oktober 2020

³⁶ Meerjarenprogramma Ontsnippering verbindt natuurgebieden in Nederland, <https://www.mjpo.nl/over-mjpo/>

³⁷ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/natuur-en-biodiversiteit/natuurnetwerk-nederland>

³⁸ Van der Wal, J., Teunissen, W. (2018) van der Wal J. & Teunissen W. 2018. Boerenlandvogels en predatie: een update van de huidige kennis. Sovon-rapport 2018/31. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

³⁹ Bijlage 4 – Interne communicatie Collectief Noord-Holland Zuid

⁴⁰ Bijlage 5 - Interne communicatie Natuurmonumenten

⁴¹ Bijlage 5 – Interne communicatie Natuurmonumenten

⁴² Bijlage 2 - Excelsheet genomen maatregelen in Noord-Holland, Bijlage 3 – Interne communicatie Staatsbosbeheer

⁴³ Aanvalsplan Grutto; 12 november 2020. Initiatief van Pieter Winsemius en Ferd Crone, It Fryske Gea, de Friese Milieu Federatie en Vogelbescherming Nederland

“Het vierde punt betreft actief predatorenbeheer, vooral als tijdelijke noodmaatregel om een werkelijk evenwicht te herstellen. Bij een voldoende schaal en inrichting blijken in dat geval de grotere en meer diverse weidevogelpopulaties onder aanvoering van de kievit in staat tot een redelijke mate van zelfverdediging. Het gaat om (a) minimale bebouwing/ruigte/bebossing om dekking en hoge ‘uitkijkposten’ van predatoren te beperken, (b) inrichtingsmaatregelen zoals hoge waterpeilen en bijvoorbeeld het uitrasteren van weilanden die predatoren de toegang belemmeren, (c) beperking van de herkenbaarheid van nesten bijvoorbeeld door te kleine plukjes gras rond nesten na het maaien, en (d) bec. q. verjaging. De range voor dat beheer is evenwel groot: buizerd, ooievaar, zwarte kraai, bunzing, hermelijn, vos, (steen)marter, verwilderde kat. “Doe je het niet, dan is alle grutto-beheer weggegooid geld”, zeggen veel praktijkdeskundige veehouders in het Eemland. In Noordwest-Overijssel bleek meer dan 50 procent van de nesten verloren te gaan aan predatie en slechts 1 procent als gevolg van werkzaamheden op het (boeren)land.”

Over het plaatsen van de vos op de vrijstellingslijst zegt de Rechtbank Zeeland West-Brabant het volgende:

“In de Nota van Toelichting⁴⁴ bij artikel 3.1 van het Besluit natuurbescherming en in de toelichting op artikel 3.1 van de Regeling natuurbescherming⁴⁵ wordt uiteengezet dat ten aanzien van de vos geen effectieve middelen voorhanden zijn ter voorkoming van schade zonder dat verbodsbepalingen uit de Wnb worden overtreden.”

Over het aandeel van de vos in de achteruitgang van de weidevogels staat op pagina 38 van de Boerenbalans⁴⁶ het volgende:

“Complexe interacties

Veel factoren hebben invloed op elkaar en maken het een complex geheel. Door lage grondwaterstanden en mestinjectie droogt de bodem uit, waardoor bodemdieren te diep zitten voor weidevogels. Gras kan hierdoor juist snel groeien, waardoor kruiden worden verdrongen en een dichte grasmat ontstaat waarin kuikens weinig voedsel kunnen vinden. Onderzoek van de Rijksuniversiteit Groningen laat zien dat kuikens van grutto's in Fryslân door voedselgebrek een structureel ondergewicht hebben en er dus langer over doen om vliegvlug te worden. Daardoor wordt de kans groter dat ze tijdens de kuikenfase ten prooi vallen aan predatie. Waterstanden, landbewerking, voedselaanbod en predatie kunnen dus niet los van elkaar gezien worden.”

Het bestrijden van de vos wordt dan ook niet als enige oplossing aangedragen, maar als onderdeel van een pakket van maatregelen, zoals voorgesteld in het Actieplan Weidevogels van Provincie Noord-Holland⁴⁷. Ook is het geen maatregel die individueel ingezet mag worden, zonder aandacht te besteden aan de landschappelijke inrichting van het weidevogelgebied. Het doel is om te kunnen bijdragen aan de bescherming van de weidevogels, door weidevogelbeheerders de mogelijkheden te bieden die ze nodig hebben om dat weidevogelbeheer op alle aspecten goed te kunnen toepassen. Hierbij is overigens niet gezegd dat predatiebeheer pas kan worden ingezet als al het andere al is toegepast – de conditie van de weidevogelpopulaties laat weinig speling toe, en zelfs gemiddelde predatiedruk kan al een risico vormen voor het voortbestaan van de populaties. Het verbeteren van leefgebieden en het monitoren van nest/broedsucces en predatie kan vele jaren in beslag nemen. In deze tijd kunnen de populaties zo ver zijn afgenomen dat ze niet meer levensvatbaar zijn. Vossenbeheer wordt daarom ingezet om de druk op de weidevogels te verlichten, tot de habitatkwaliteit op niveau is en de populaties robuust zijn. Ook Sovon benadrukt dat het gaat om het gezamenlijk inzetten van verschillende maatregelen die tot het gezamenlijke doel van een gezonde weidevogelpopulatie moeten komen⁴⁸. Zolang andere oplossingen worden bedacht en geprobeerd zonder

⁴⁴ Stb. 2016, 383, blz. 69.

⁴⁵ Stct. 2016, 55791, blz. 76.

⁴⁶ Boerenlandvogelbalans 2020; Kleyheeg E., Vogelzang T., van der Zee I. & van Beek M. 2020. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen / LandschappenNL, De Bilt

⁴⁷ Brief Provincie Noord-Holland, 15 januari 2020: Actieplan Weidevogels

⁴⁸ Sovon en Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer; Conferentie en landelijke ANLB-dag Succesvol boeren met natuur; Velp, 2017

(nog) tot bevredigende resultaten te komen kan het zorgvuldig beheer van predatoren één van de in te zetten middelen zijn.

4. Vrijstelling en aanvullende ontheffing

De vos kan onder verschillende condities beheerd worden. Omdat de vos in het gehele land veelvuldig schade aanricht, onder andere op het gebied van inheemse fauna waarvan in het bijzonder weidevogels⁴⁹, geldt er voor het bestrijden van de vos een landelijke vrijstelling (ex artikel 3.15 Wnb). Dit betekent dat overdag met een limitatief aantal wettelijk toegestane middelen in Nederland vossen kunnen worden gedood vanwege het aanrichten van deze schade. Daarnaast is hierbij geconcludeerd dat er geen reële alternatieven beschikbaar zijn in de vorm van effectieve middelen of methoden om de betrokken schade te voorkomen zonder overtreding van de verbodsbepalingen^{50 51}. In haar brief van 7 oktober 2014 aan de Tweede Kamer heeft de Staatssecretaris bevestigd dat er aan de wettelijke belangen (zoals het volledig uitgenut zijn van preventieve maatregelen) voor deze vrijstelling nog steeds voldaan wordt, en predatie op weidevogels zelfs als belangrijkste punt naar voren komt⁵². De vrijstelling houdt in dat in het hele land de vos jaarrond door grondgebruikers kan worden bestreden met kastvallen en vangkooien, en tussen zonsopkomst en zonsondergang daarbij met behulp van het geweer. De vrijstelling geldt het hele jaar, behalve voor de inzet van aardhonden, welke is toegestaan van september tot en met februari.

Voor het reduceren van de vossendichtheid de weidevogelbroedgebieden en Natura 2000-gebieden met andere grondbroeders biedt de vrijstelling niet voldoende ruimte. Vossen zijn schemer- en nachtdieren, en laten zich overdag nauwelijks zien⁵³. Daar komt bij dat vossen die foerageren in een broedgebied daar niet per se zijn gevestigd. Dit betekent dat de vos voornamelijk 's nachts in de broedgebieden aanwezig is. Overdag beheren biedt daarom niet voldoende mogelijkheid om daadwerkelijk de vossen te bestrijden die het op grondbroeders hebben gemunt. Om doelgericht vossen te bestrijden die een actief gevaar voor grondbroeders vormen, is er dus rondom en gedurende de kwetsbare broedperiode een aanvulling nodig op de landelijke vrijstelling. In de brief aan de Tweede Kamer geeft de Staatssecretaris aan dat het gewenste effect in de vossenbestrijding behaald kan worden door de inzet van verschillende middelen en methoden naast elkaar, waaronder kunstlichtgebruik. Een provinciale ontheffing op nachtelijke bejaging met behulp van kunstlicht en nachtzichtapparatuur maakt mogelijk dat de aanpak van predatie plaatselijk effectiever kan worden uitgevoerd.

5. Beheer voorgaande jaren

Vanaf 2017 is er gebruik gemaakt van zowel een vrijstelling (om overdag vossen te bestrijden) als een ontheffing (om 's nachts te bestrijden). Hieronder zijn de afschotcijfers tijdens de ontheffingsperiode (februari – 15 juli) weergegeven over de jaren 2017 tot 2021. Tussen de jaren zitten verschillen in de uitvoeringsmogelijkheden – in 2019 en 2020 was de ontheffing geldig vanaf 1 februari tot 1 juni, in 2020 was de ontheffing in sommige gebieden pas vanaf eind februari of eind maart geldig, en in 2020 en 2021 gold er een lockdown of een avondklok waardoor de uitvoering op verschillende manieren werd beperkt. Hierdoor verschilt het gebruik van de ontheffing per jaar en is een gemiddelde dus niet representatief voor de intensiviteit van de bestrijding. Daarom is besloten om de afschotcijfers per jaar te weergeven. Tot slot geldt de ontheffing tot half juli – de afschotcijfers voor de vrijstelling zijn over heel juli gepresenteerd.

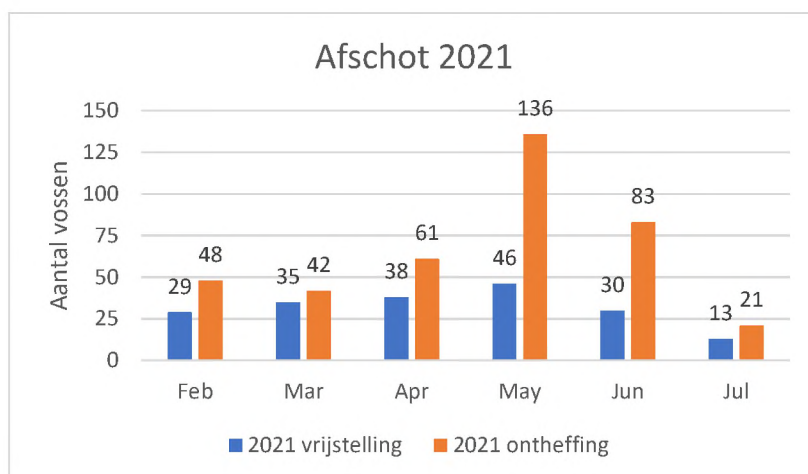
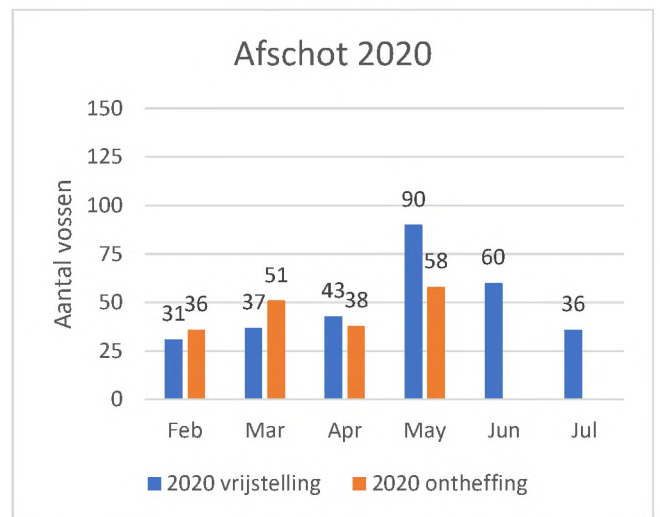
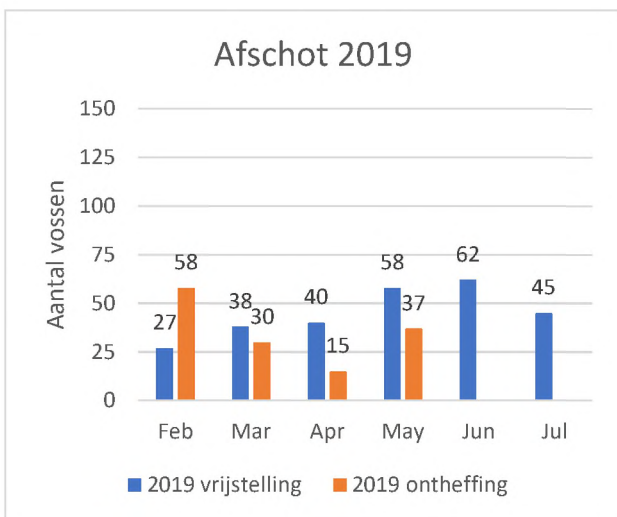
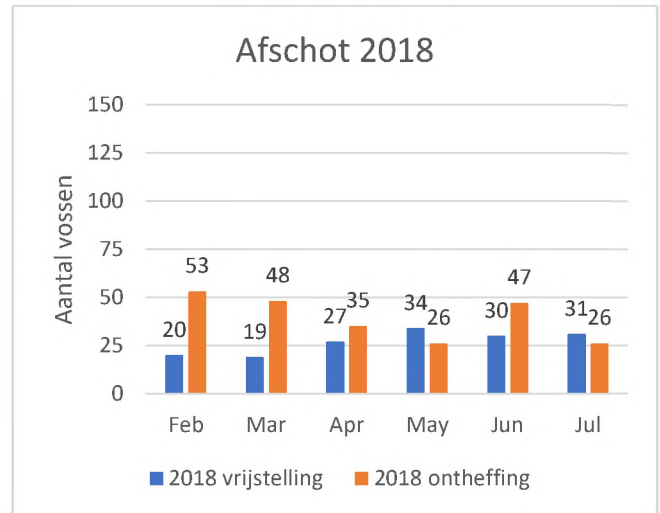
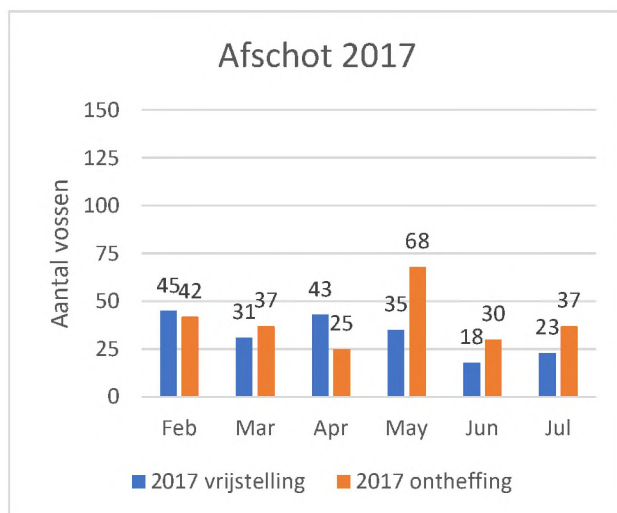
⁴⁹ Regeling van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van 29 september 2008, nr. TRCJZ/2008/2630, houdende wijziging van de Regeling beheer en schadebestrijding dieren in verband met de aanwijzing van enkele diersoorten in het kader van beheer en schadebestrijding; Staatscourant 1 oktober 2008, nr. 190 / pag. 22.

⁵⁰ Uitspraak Rechtbank Overijssel van 22 maart 2016, kenmerknummer: ECLI:NL:RBOVE:2016:956

⁵¹ Uitspraak Rechtbank Haarlem van 17 september 2007, kenmerknummer: ECLI:NL:RBHAA:2007:BB5460

⁵² Brief van de Staatssecretaris van EZ van 21 mei 2014, kenmerknummer: 28286 nr. 734

⁵³ Zoogdiervereniging, <https://www.zoogdiervereniging.nl/zoogdiersoorten/vos>

Overduidelijk is te zien dat het merendeel van de vossen zijn geschoten op basis van de ontheffing, na zonsondergang dus. Dit is vooral zichtbaar in de kritieke maanden – februari en maart – waarin de vossenstand in een gebied naar beneden wordt gebracht. In mei is er vaak een piek. Dit klopt met de ecologie van de vos: de

jongen gaan over op vast eten en de ouders moeten steeds meer voedsel aanslepen. Gezien de afschotcijfers is de op de vrijstelling aanvullende ontheffing dus uitermate effectief als het gaat om het bestrijden van de vos rond de weidevogelgebieden.

6. Uitvoering

6.1 Beheergebied

De provincie Noord-Holland heeft gebieden aangewezen waar weidevogelbeheer prioriteit krijgt – de eerder beschreven weidevogelkerngebieden – en daarnaast Natura 2000-gebieden met grondbroeders. Door in deze gebieden in te zetten op zo optimaal mogelijke inrichting en gebruik zijn zij het beste geschikt om grondbroeders een goede leefomgeving te bieden. Het is dan ook in en om die Noord-Hollandse weidevogelkerngebieden en Natura 2000-gebieden dat de FBE verzoekt om het behoud en de bescherming van de weidevogels aan te vullen met predatiebeheer. Alleen hier is het zinnig om predatiebeheer in te zetten, náást de andere maatregelen om weidevogels en grondbroeders te beschermen.

Bufferzone

De afgelopen jaren vond het beheer plaats in de weidevogel- en Natura 2000-gebieden en in een bufferzone van 1 km daaromheen. Er zijn verschillende argumenten om deze zone uit te breiden naar 3 km. Ten eerste kan uit in Nederland uitgevoerde onderzoeken^{54 55 56 57} afgeleid worden dat vossen, op zoek naar voedsel, nachtelijk tochten van 10 tot 20 km of meer kunnen maken. Bij deze tochten komen ze ook buiten hun territorium. Niet-territoriale, dus zwervende vossen, kunnen nog grotere afstanden afleggen. Per nacht kan dat meer dan tien kilometer zijn, hoewel het meestal minder is. Vossen houden zich vaak op buiten de broedgebieden, en komen daar 's nachts om te foerageren. Een beheerzone van 3 km geeft meer ruimte om vossen die in het broedgebied foerageren op broedende vogels, eieren en kuikens en rond het broedgebied leven te vinden en te doden. Daarnaast zijn er praktische redenen om de bufferzone uit te breiden. Omdat het beheer 's nachts wordt uitgevoerd vanuit de auto is maar een beperkt gedeelte van het beheergebied begaanbaar. De broedgebieden zijn vaak ontoegankelijk voor mensen en/of verkeer. Hierdoor leren de vossen snel waar ze wel en niet kunnen komen. Met het invoeren van een 3 km-zone kan er meer ruimtelijke variatie en dus onvoorspelbaarheid worden aangebracht in het beheer, en wordt de trefkans om een vos te vinden ook groter. Ook is het bij een bufferzone van 3 km beter mogelijk om gebruik te maken van natuurlijke grenzen; wegen kanalen, dijken etc., en deze grenzen van de zone op een kaart aan te geven. Vossen houden vaak bebouwing of infrastructuur aan als grenzen van het leefgebied. Met een bufferzone van 3 km kunnen de grenzen van het beheergebied makkelijker aangesloten worden op de inrichting van de omgeving, en hoeven de grenzen niet dwars door velden of waterwegen te lopen.

6.2 Beheerperiode

Om de gebieden en de beheerzone van 3 km daaromheen vossenarm te krijgen (te zorgen dat er een lage dichtheid vossen in en rondom de broedgebieden is) voor de start van het broedseizoen, en gedurende het broedseizoen vossenarm te houden, wordt een beheerperiode van 1 februari tot 15 juli geadviseerd⁵⁸. Dit is gebaseerd op het broedseizoen van de grondbroeders, dat tot 15 juli loopt. In het Faunabeheerplan Algemene Soorten staat een beheerperiode beschreven van 1 februari tot 1 juni. Dit is gebaseerd op de ecologie van de vos – tot die tijd zitten de jongen onder de grond en slepen de ouders veel voedsel aan. Dat betekent echter niet dat ze daarna geen schade meer aanrichten. Daarom heeft de FBE besloten een ontheffing aan te vragen die gebaseerd is op de ecologie van de grondbroeders in de provincie. De laatste grondbroeders broeden tot ongeveer half juli – de beheerperiode in de ontheffingsaanvraag beslaat daarom 1 februari tot 15 juli. De

⁵⁴ Niewold, F., 1976. De bestudering van de ecologie van de vos (*Vulpes vulpes*) in verband met zijn rol bij de verspreiding van rabies. Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Arnhem

⁵⁵ Mulder, J.L., 2005. Vossenonderzoek in de duinstreek van 1979 tot 2000. VZZ rapport 2005.72
Zoogdierverseniging VZZ, Arnhem en de drie duinwaterbedrijven

⁵⁶ Mulder, J.L., 2007. Vossenbeheer voor hamsters, (hoe) heeft het gewerkt? Mulder-natuurlijk, De Bilt

⁵⁷ Mulder, J.L. 2011. Vossenonderzoek en -beheer op de Sallandse Heuvelrug 2009 – 2010. Muldernatuurlijk, De Bilt

⁵⁸ Mulder, J.L., 2007. Vossenbeheer voor hamsters, (hoe) heeft het gewerkt? Mulder-natuurlijk, De Bilt

beheerperiode kan worden opgesplitst in voorkomen en bestrijden. Midden maart breekt het broedseizoen aan. In de zes weken voor deze kwetsbare periode wordt in en om de gebieden het aantal vossen naar beneden gebracht om schade aan fauna te voorkomen. In deze tijd van het jaar zijn er minder zwervende vossen die leeggevallen territoria overnemen (zie FBP AS). Tijdens het broedseizoen wordt schade aan grondbroeders bestreden door vossen die toch een weg naar de broedgebieden vinden te doden. Zeker in mei zijn vossen zeer actief omdat zij voedsel voor hun jongen aan moeten slepen. Ook de rechtbank Noord-Holland onderschrijft deze beheerperiode⁵⁹. De afgelopen jaren is, met uitzondering van 2020, een ontheffing voor deze beheerperiode reeds verleend⁶⁰.

6.3 Middelen

De status als landelijk vrijgestelde soort is niet voldoende om de vos, met het oog op voorkomen van schade, effectief te beheren. De FBE zal een ontheffing aanvragen voor afschot in de schemerperiode en 's nachts met gebruik van kunstlicht (actief) en/of restlichtversterking en/of warmtebeeldversterking infrarood (passief) e.d. met gebruik van geluidsdemper, op of vanaf een stilstaand al dan niet stationair draaiend motorvoertuig of vaartuig. Door middel van een lichtbundel wordt in het veld naar een vos gezocht en indien mogelijk geschoten. Passieve middelen worden gebruikt als aanvulling op of alternatief voor kunstlicht. Hiermee kan niet alleen efficiënter worden gewerkt, maar worden bovendien andere soorten minder verstoord. Voor het opsporen van vossen in het veld bij duisternis en om het beheer (financieel) toegankelijk te houden voor de uitvoerders bevat deze aanvraag ook een aanvraag voor het gebruik van kunstlicht. Het gebruik van een geluidsdemper voorkomt (geluids-)overlast, zeker in meer dichtbevolkte gebieden, natuurgebieden en op nachtelijke momenten, en leidt tot minder verstoring voor de fauna. Daarnaast voorkomt de geluidsdemper gehoorschade voor degene die het geweer hanteert en voor mensen in de nabijheid. Verder is het gebruik van een lokfluit meestal nodig om de vos binnen een veilig schotbereik te krijgen.

6.4 Coördinatie

Bij het bestrijden van vossen wordt gefocust op de vos die actief is in en rondom broedgebieden. De manier van aanpakken is locatie-afhankelijk en wordt via samenwerking tussen lokale vrijwilligers, terreinbeherende organisaties, jagers en wildbeheereenheden opgezet en gecoördineerd. Het is dus lokaal maatwerk. Deze ontheffing is een middel dat de betrokkenen bij het (weide)voegelbeheer de mogelijkheid biedt om, aan de hand van de in de ontheffing toegestane methoden, het predatorenbeheer van de vos op een zodanige manier in te richten, dat het, gebaseerd op de kennis, kunde, inzichten en ervaringen van de (weide)voegelbeheerders, vrijwilligers en jagers, optimaal kan worden gebruikt. Een ontheffing die kan, maar dus niet móet, worden gebruikt, waarbij een locatie-specifiek gebruik wordt overgelaten aan de mensen die over de lokale kennis beschikken: de mensen in het veld die de zorg hebben voor de (weide)vogels in hun omgeving.

7. Predatie en weersomstandigheden in 2021

Opvallend is dat het broedsucces van de weidevogels in 2021 vergeleken met de voorgaande jaren een stuk hoger was^{61 62}. Dit houdt onder andere verband met de hoge neerslag en lage temperatuur van dit voorjaar, die goede condities vormen voor het broedsucces van weidevogels. Doordat het een nat en koel voorjaar was is er later gemaaid, met als gevolg dat er tot later in het jaar lang gras beschikbaar was. Dit zorgde zowel voor meer voedsel – en dus een betere conditie van zowel kuikens als ouders - als voor goede beschutting tegen predatoren. In de jaren 2017 t/m 2020 waren vooral de maanden april en mei droger dan gemiddeld⁶³. Dit is precies wanneer de kuikens uit het ei kruipen en moeten opvetten. In deze jaren hebben de populaties weidevogels aanzienlijk meer predatieverliezen geleden dan in 2021⁶⁴.

⁵⁹ RbNHO, 6 maart 2015; HAA 14/3830 (geen ECLI-nummer)

⁶⁰ Besluit 13 van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland van 17 april 2014, nr. 349248/349860

⁶¹ <https://www.landschapnoordholland.nl/nieuws/terugblik-weidevogelseizoen-2021>

⁶² Bijlage 7a t/m e - Interne communicatie met Collectief Noord-Holland Zuid, en telefonisch contact met ANV Hollands Noorden en Water, Land en Dijken, vooruitlopend op de weidevogelverslagen die elk jaar verschijnen.

⁶³ <https://www.weeronline.nl/nieuws/weeroverzichten>

⁶⁴ Jaarlijkse weidevogelverslagen Agrarische Collectieven

Bij een samenloop van gunstige biotische en abiotische omstandigheden zullen populaties weidevogels een gemiddelde predatiedruk relatief goed kunnen opvangen. De afhankelijkheid van toevallig optredende gunstige weersomstandigheden zoals die van het voorjaar 2021 biedt helaas geen houvast voor het voortbestaan van de soorten. Het samenkomen van zulke gunstige omstandigheden wordt steeds onvoorspelbaarder.

Weerpatronen worden grilliger, wat betekent dat er zeker gunstige jaren zullen zijn, maar dat deze steeds onvoorspelbaarder worden en dat we hier niet op kunnen rekenen om een gunstige staat van instandhouding van de weidevogelsoorten te garanderen. Zeker in de voorgaande jaren hebben deze veranderende weerpatronen sterk bijgedragen aan verzwakte of verkleinde populaties weidevogels die kwetsbaar zijn voor predatie.

Gezien deze onvoorspelbaarheid en de steeds instabieler staat van instandhouding van de meeste weidevogelsoorten zullen alle zeilen bijgezet moeten worden om verdere bedreiging te voorkomen, met predatiebeheer als onmisbaar onderdeel.

8. Specificaties aanvraag

De FBE vraagt een ontheffing voor het nachtelijk bestrijden van vossen in en om de door de provincie Noord-Holland aangewezen weidevogelgebieden met als doel het beperken van predatieverliezen bij weidevogels, hun eieren en hun kuikens in Noord-Holland:

- Eventueel op of vanaf een motorvoertuig en/of vaartuig waarbij bij het gebruik van het geweer het voertuig stilstaat, met gebruik maken van:
 - a. Wettelijk toegestane geweren, zijnde hagel- en/of kogelgeweren, welke kunnen zijn voorzien van een geluiddemper en richtmiddelen uitgerust met restlichtversterker, warmtebeeld of elektronisch digitale beeldvormers e.d.;
 - b. Een kunstmatige lichtbron (lichtbak);
 - c. Honden (niet zijnde zgn. lange honden) voor het binnenbrengen van gedode vossen in de nacht;
 - d. Lokfluit.
- In de periode van 1 februari tot 15 juli (einde broedseizoen);
- Van zonsondergang tot zonsopgang op alle dagen;
- In en rondom de weidevogelgebieden met een buffer van 3 kilometer, zoals aangegeven op bijgevoegde kaart.

De uitvoerder kan zich laten bijstaan door mede-uitvoerders.

Het gebruik van deze ontheffing mag niet eerder plaatsvinden dan nadat de gemachtigde uitvoerder hiervan per locatie vóór 12:00 's middags op de dag van uitvoering, elektronisch melding heeft gemaakt bij de toezichthouders van de OD NHN via de site van de OD NHN www.odnhn.nl

Een kopie van de machtiging, een kopie van de ontheffing incl. de voor de plaats van uitvoering relevante detailkaart van de WBE, de grondgebruikersverklaring en de jachtakte(s) moeten aantoonbaar aanwezig zijn op of nabij het veld waar de gemachtigden gerechtigd tot uitvoering zijn; Genoemde documenten mogen langs elektronische weg, leesbaar worden getoond;

Gedode dieren dienen in ieder geval ter voorkoming van de verspreiding van ziekten zo spoedig mogelijk te worden opgeruimd;

De gemachtigde mag zich in de uitvoering laten bijstaan (in gezelschap) door mede-uitvoerders; degenen die de gemachtigde bijstaan mogen zich uitsluitend bevinden binnen het ontheffingsgebied waarvoor de machtiging is afgegeven of er direct aan grenzende percelen, zodanig dat er uitvoering kan worden gegeven aan beheer binnen het ontheffingsgebied;

Indien deze ontheffing gebruikt wordt in of grenzend aan Natura2000-gebied, dient er een beoordeling te hebben plaatsgevonden in het kader van de instandhoudingsdoelstellingen van het betreffende Natura 2000-gebied.